בם:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה עדו הנביא שנתנבא על מזבח בבית אל ·3"57 "17

מוסף רש"י

מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי. האוכל תמרים נכנרה יהא לוקה, בתמיה (מכות כ:).

 וְאִישׁ אֶחֶד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים אָמֵר אֶל רֵעַהוּ הַנְּבִיאִים אָמֵר אֶל רֵעַהוּ בַּדְבַר יִי הַבַּינִי נָא וַיִּמְאֵן הָאִישׁ לְהַבּתוֹ:

מלכים א כ לה 2. וַיֹּאמֶר לוֹ יַעַן אֲשֶׁר לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ הִנְּךְ הוֹלַןְרְ שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ הִנְּךְ הוֹלַןְר מאתי והכך האריה וילך מֵאֶצְלוֹ וַיִּמְצְאֵהוּ הָאַרְיֵה וַיָּבֶּהוּ: מלכים א כ לו 3. כי כן צוה אתי בדבר י לאמר לא תאכל לחם ַּלְאַ תִּשְׁתָּה בְּיָּרֶךְ אֲשֶׁר וְלֹא תִשְׁתָּה בְּיָים וְלֹא בַּיִּרֵנִי יאוראבי לְּשָׁר ָּדֶבֶּר הֶלְבָּהָ: מלכים א^ייג ט 4. וַיֹּאמֶר לוֹ גַם אֲנִי נָבִיא מלרים א יג מ במוך ומלאך דבר אלי בְּדְבָר יְיָ לֵאמר הֲשְׁבַהוּ בִּדְבָר יְיָ לֵאמר הֲשְׁבַהוּ אָתְּךּ אֶל בֵּיתֶרּ וְיֹאכַל לֶחֶם וְיֵשְׁתְּ מְיִם כִּחֵשׁ בביתו וישת מים:

מלכים א יג יט 6. וַיֵּלֶךְ וַיִּמְצְאֵהוּ אַרְיֵה בַּדֶּרֶךְ וַיְמִיתֵהוּ וַתְּהִי נִבְלָתוּ מִשְׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ נִבְלָתוּ מִשְׁלֶכֶת ָּנְבְּלְוּזוּ בֻּשְּׁלֶבֶּוּוּ בַּנֶּיְן וְהַחֲמוֹר עמֵד אָצְלְהּ וְהָאַרְיֵה עמֵד אֵצֶל ָּהֶבֶּלְה: מלכים איג כד הַנְבֵלְה: מלכים איג כד 7. בִּי לֹא יַעֲשָׂה אֲדְנָי אֱלֹהִים דָּבֶר כִּי אָם גָּלָה טורו אֶל עַבְּדְיוּ הַנְּבִיאִים: עמוס ג ז הַנְבִיאִים: עמוס ג ז וַיִּהִי אַחַר הַדִּבָּרִים האלה והאלהים נסה אַבַרָהַם וַיֹּאמֵר הַנֵּנִי:

בראשית כב א 9. וַיְגְדֵּל הָיֶלֶד וַיְּנְּמֵל וַיִּעשׁ אַבְרָהָם מִשְׁתָה גָדוֹל בִּיוֹם הָנְמֵל אֶת יִצְחָכָּ: בראשית כא ח יִצְחָכָּ יִצְחָק: בראשית כא ח 10. וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת אָהַבְּתָּ אֶת יְּצְחָק וְלֶךְ לְּךְּ אָהַבְּתָּ אֶת יְחִיִּדְךָּ אֲשֶׁר אל ארץ המריה והעלהו שָׁם לְעלְה עַל אַחַר הֶהְרִים אֲשֶׁר אמַר בָּהָרִים אֲשֶׁר אמַר בראשית כב ב אַלֶּיוּך: 11. ה תַּנֶּלֶהְ 11. הָנֵּסְה דְּבָר אֵלֶיףְ תַּלְאָה וַעְצֹר בְּמִלִּין מִי יוּבָל: הִנֵּה יִּסְרָתְ רָבִּים וְיָדִיִם רָפוֹת תְּחַזֵּק: כּוֹשֵׁל יְקִימוּן מִלֶּיף וּבִרְבַּים ברעות תְאַמֵּץ: כִּי עַתְּה מִי עִייִּרִּ חבריה דמיכה דכתיב ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא. זה היה מיכיהו בן ימלא שנתנבא אותו היום על אחאב ליפול ביד ארם מפני שנפל בן הדד בידו ושלחו לשלום והיינו דהאמר אחאב ליהושפט לא ידבר עלי טוב כי אם רע ומ״א כבן מפני שנתגבא

כבר את זו עליו ולא קיבל חבירו את דבריו דכתיב וימאו האיש להכותו: עדו הנבית. שנתנבת על מובח אן ה׳ בבית אל שהיה ירבעם מקטר עליו ס ובדברי הימים גבי יאשיהו כתיב והוא היה עדו: כי כן לוה אומי. בדבר ה' לאמר לא תאכל לחם ולא תשתה מים 0 (במקום הזה) ועבר על דברי עלמו ושמע לדברי הנביא השקר ואכל ושתה: ממרי בארבילא. תמרים הנתונים בכברה: דילמא הדרו ביה. פמליה של מעלה וניחם על הרעה והם אינם יודעים והיאד מתרינן בו התראת ספק: והא יונה דהדרו ביה. מהפוך את נינוה: מעיקרא נינוה נהפכת אמרו ליה. ברוח ההדש ומשמע נמי לטובה שיהפכו מעשיהם מרעה לטובה וכיון ששבו נתהיימה הנבוחה ולח מיהדר סוא: ואיהו דלא ידע. סוא סים טועה וסבור שהוא לרעה: מנא תורה אור השלם ידע. האי גברא שזה נביא אמת שהקב"ה עונשו והלא שמא סבור שוהו נביא שקר לפיכך מוותר על דבריו: היכח דהוחוק. שהוח לדיק ונביא אמת: שאני. ולא בעי אות: היכי שמע ליה ילחק. שהוח דבר אמת מה שלא נאמר לשום אדם להקריב את בנו: שחוטי חוץ. שהרי בית המקדש היה בירושלים: הנסה דבר אליך סלאה. וכי היה לאוהבך לנסותך בדבר שהיא תלאה אותך ומכרית את זרעך: הנה יסרת רבים. רלית והחיית' לו כל באי העולם בדברים ועתה הנה בא להלאותך ולבהלך: נכיח שהדית. שמתנבח בשם הקב"ה לעבוד עבודת כוכבים: הדחה. כתיב הכא כי דבר סרה להדיחך [דברים יג] וכתיב במסית כי ביקש להדיחך וגו' [שס]: מיתה כתב ביה. והך גזירה שוה לא גמר מרביה דאין אדם דן גזירה שוה מעלמו: ורבי שמעון גמר הדחה הדחה מנכיא. דבעיר הנדחת אגמריה רביה גזירה שוה מסיני לדון הדחה הדחה ומסתברא דמנביא אגמריה הלכה למשה גזירה

שוה זו כדיהיב טעמא למלתיה:

אליהן בהר הברמל ובו'. משמע דנשם הקב״ה היה מתנבא לעבור וכיון דמוחזק מהימנינן ביה אע"ג דלא יהיב אות ובהאשה רבה (יבמות דף 5: ושם) נפקא לן דכתיב אליו תשמעון אפי׳ אמר לך עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה כגון אליהו בהר הכרמל

ותימה מאי קא פריך התם וליגמר

מיניה כיון דע"פ הדיבור היה מתנבא

מה שייך למילף מיניה לעבור משום

תקנה דרבנן שלא על פי הדיבור ועוד

למה לן הכא טעמא משום דאיתחוק

בנביאות הא אפילו בלא נביא שרי

לב"ד לעבור משום מיגדר מילתה ויש

לומר דמדקדק התם מלישנא דברייתא

דקתני הכל לפי שעה דמשמע הכל

מפני לורך השעה ואי על פי הדיבור

למה לי לורך השעה בין לצורך בין

שלא לצורך צריך לקיים צוויו של

מקום אלא ודאי בנביא שעשה מדעתו

קא אמרה ברייתא דמיירי קרא והא

דבעי הכא איתחזק היינו משום דכי

איתחזק בנביאות סומכין עליו במה

שהיה מבטיח לירידת אש ושוחטין

על הבטחתו קדשים בחוץ שבזכותו

ובתפלתו תרד אש מהשמים ויהיה

מגדר מילתא בדבר שיתקדש שמו

של הקב"ה ברבים ויחזרו ישראל

למוטב ומיהו בקראי משמע שעל פי

הדיבור עשה דכתיב באליהו וכדברך

עשיתי וגו' ופרש"י מאור הגולה בפירושו לנביאים וכדברך עשיתי שהקרבתי בשעת איסור הבמות

ונראה לומר דכיון דעל פי הדיבור

שרי משום לורך שעה הוא הדין שלא

על פי הדיבור שהרי אין נביא רשאי

לחדש דבר כדאיתא בפ"ק דמגילה

(דף ב:) ועוד י"ל דהא דקאמר אליהו

וכדברך עשיתי לא שאמר לו הקב"ה

אלא מקרא היה דורש דכתיב גוי וקהל

גוים יהיה ממך ואמרינן מי עתידין

בניך לעשות כמעשה נכרים פירוש

לשחוט בחוץ ואני מסכים על ידו ולפי

שהיה נביא מוחזק סמכו עליו שעליו

נאמר מקרא זה:

חבריה דמיכה דכתיב יואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא וימאן האיש להכותו וכתיב יויאמר לו יען אשר לא שמעת [וגו'] ונביא שעבר על דברי עצמו כגון עדו הנביא דכתיב יכי כן צוה אותי וכתיב יויאמר לו גם אני נביא כמוך וכתיב זוישב אתו וכתיב יוילך וימצאהו אריה תני תנא קמיה דרב חסדא הכובש את נבואתו לוקה האמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי מאן מתרי ביה אמר אביי חבריה נביאי מנא ידעי אמר אביי דכתיב יכי לא יעשה ה' [אלהים] דבר כי אם גלה סודו ודילמא הדרי ביה אם איתא דהדרי ביה אודועי הוו מודעי לכלהו נביאי והא יונה דהדרי ביה ולא אודעוהו יונה מעיקרא נינוה נהפכת אמרי ליה איהו לא ידע אי למובה אי לרעה המוותר על דברי נביא מנא ידע דאיענש דיהב ליה אות והא מיכה דלא יהיב ליה אות ואיענש היכא דמוחזק שאני דאי לא תימא הכי אברהם בהר המוריה היכי שמע ליה יצחק אליהו בהר הכרמל היכי סמכי עליה ועבדי שחומי חוץ אלא "היכא דמוחזק שאני יוהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם י (אחר מאי) א"ר יוחגן משום רבי יוםי בן זימרא אחר דבריו של שמן דכתיב יויגדל הילד ויגמל וְגו' אמר שמן לפָני הקב"ה רבונו של עולם זקן זה חננתו למאה שנה פרי במן מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו מיד והאלהים נסה את אברהם יוויאמר קח נא

הדרן עלך אלו הן הנחנקין את בנך אמר רבי שמעון בר אבא אין נא אלא לשון בקשה משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצחן לימים עמִדה עליו מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתיך בכמה נסיונות ועמדת בכלן עכשיו עמְוד לי בנסיון זה שלא יְאמרו אין ממש בראשונים את בנך ב' בנים יש לי את יחידך זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אשר אהבת תרוייהו רחימנא להו את יצחק וכל כך למה כדי שלא תמרף דעתו עליו קדמו שמן לדרך אמר לו ייהנסה דבר אליך תלאה הנה יסרת רבים

וידים רפות תחזק כושל יקימון מליך כי עתה תבא אליך ותלא אמר לו יְאני בתומי אלך אָמר לו יֹז הלא יראתך כסלתך אמר לו זכר גא מי הוא נקי אבד כיון דחוא דלא קא שמיע ליה אמר ליה יואלי דבר יגונב כך שמעתי מאחורי הפרגוד ⁴השה לעולה ואין יצחק לעולה אמר לו סׄכך עונשו של בדאי שאפילו אמר אמת אין שומעין לו, ר' לוי אמר אחר דבריו של ישמעאל ליצחק אמר לו ישמעאל ליצחק אני גדול ממך במצות שאתה מלת בן שמנת ימים ואני בן שלש עשרה שנה אמר לו ובאבר אחד אתה מגרה בי אם אומר לי הקב״ה זבח עצמך לפני אני זובח מיד והאלהים נסה את אברהם ∘תנו רבנן נביא שהדיח בסקילה רבי שמעון אומר בחנק "מדיחי עיר הנדחת בסקילה רבי שמעון אומר בחנק נביא שהדיח בסקילה מ"ם דרבנן אתיא יהרחה ייהרחָה ממסית מה להלן בסקילה אף כָאן בסקילה ור"ש מיתה כתיבא ביה יוכל מיתה האמורה בתורה ייהרחה ייהרחָה ממסית מה להלן סתם אינה אלא חנק מדיחי עיר הנדחת בסקילה מ"ם דרבנן גמרי הדחה הדחה או ממסית או מנביא שהדיח ור"ש גמר זהדחה הדחה מגביא וליגמר ממסית דנין מסית רבים ממסית רבים ואין דנין מסית רבים ממסית יחיד אדרבה ∞דנין הדיום מהדיום ואין דנין הדיום מגביא ור"ש ∘כיון שהדיח אין לך הריום גדול מזה אמר רב חסדא מחלוקת

א מיי׳ פ״ט מהלכות

רבינו חנגאל

שמים: תני תנא קמיה דרב חסדא לוקה א״ל ומי חסדא לוקה א״ל ומי התרה בו דלקי כלומר מי יודע ששלחו אלהים להינבא והסתיר נבואתו ואמר אביי חבריו הנביאים שגילה כדכתיב כי לא שגילוו כוכונים כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים ודלמא הדרו ביה מביאים וויכם אים ווידים מו': **המוותר** על דברי נביא ואינו עושה כל מה דמיכיהו כדכתיב ואיש אחד מרוי הוריאים אמר אחד מבני חוב אים אבו. לרעהו בדבר ה' הכני נא וימאן האיש להכותו וכתיב ויאמר לו יען אשר וכתיב ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול ה' הגך הולך מאתי והכך האריה וילך מאצלו וימצאהו האריה ויכהו דינו בידי שמים. ואקשינן מנא ידע י. דהוא נכיא ואיענש ושנינז מוחזק בנביאות הוה אבי דלא מוחזק לא מיחייב לקבולי מיניה עד דיהיב ליה אות ומופת ומאן דמוחזק מקבלינן . מיניה מאליהו בהר הכרמל בנביאות היכי הוו מקבלי . מיניה ועבדי שחוטי חוץ שאני. ונביא שעבר על דברי עצמו כגון עדו הנביא שנאמר כי כן צוה אותי בדבר ה' לאמר לא חארל לחת ולא חשחה מים ולא תשוב בדרך אשר הלכת ויאמר לו גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר ה' לאמר השיבהו אתך אל ביתך ויאכל לחם וישתה מים ריאכל לחם וישתה מים כחש לו דינו בידי שמים שנאמר וימצאהו האריה בדרך וימיתהו. ירושלמי א״ר שמואל בר רב יצחק ונביא אחד זקן ישב בבית יי אל זה אמציהו כהן בית אל: ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם אחר מי א״ר יוחנז לפני הקב״ה רבון כל ---העולמים זקן זה חננתו למאה פרי [בטן] ומכל סעודות שעש׳ לא היה לו אלא למען בנו אם אני אומר לו זבח אותו לפני אחר דררי ישמעאל שאמר ליצחק אני גדול ממך במצות שאתה נמלתה בן ח' ימים ואני בן י"ג שנה א"ל ובאבר אחד אתה מייראיני אם אומר לו הקב״ה זבח עצמך מיד אני זובח את עצמי. מיד והאלהים נסה את אברהם: הדחה הדחה ממסית מה שמעון אומר מיתה כתיבא . ביה וכל מיתה האמורה עיר הנדחת בסקילה גמרי . הדחה הדחה אי ממסית אי מנביא שהדיח ר' שמעון אומר בחנק גמר הדחה . הדחה מנביא שהדיח: